

УДК 336.1

Л.В.БЕРЕЗОВЕНКО

Академія військово-морських сил імені П.С.Нахімова, м.Севастополь

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ВІДОМЧИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Розглянути елементи програмно-цільового методу (ПЦМ) фінансування бюджету відомчих навчальних закладів (ВНЗ) з метою підвищення ступеню прозорості використання державних коштів в умовах реформування військової освіти.

Рассмотрены элементы программно-целевого метода финансирования бюджета ведомственных учебных заведений в целях повышения степени прозрачности использования государственных средств в условиях реформирования военного образования.

This paper summaries the views and experience of the planing and financial process for the military high school. Main stage for the Program Planing method for high school financial present.

Ключеві слова: програмно-цільовий метод, бюджет, відомчі навчальні заклади.

Одним з організаційно-економічних механізмів, що дає змогу ефективно та прозоро використовувати бюджетні кошти є програмно-цільовий метод формування та виконання державного бюджету при фінансуванні ВНЗ. Тому при фінансовому плануванні використання удосконаленого програмно-цільового методу зі застосуванням системного підходу та програмного моделювання дозволяє здійснити економію фінансового ресурсу, його доцільне та ефективне використання. Крім того, застосування програмно-цільового методу при формуванні бюджету ВНЗ МОУ на коротко- та середньотермінову перспективу викликано необхідністю підвищити ефективність використання фінансового ресурсу бюджетних коштів (в тому числі і на здійснення навчального процесу) в умовах зміни організаційно-штатної структури, чисельності Збройних Сил України відповідно рівню їх ресурсного забезпечення, у тому числі фінансового.

Основоположниками програмно-цільового методу формування та виконання бюджету переважно є зарубіжні вчені, зокрема Дж. М. Кейнс, А. В. Паретто, П. Самуельсон, Дж. Штігліц. На протязі останніх років він отримав подальший розвиток в наукових роботах вітчизняних вчених і практиків, зокрема Е.В. Квітка, З.А. Кучкарьова [2], С.Ф. Вікулова [4], І.Я. Чугунова [5]. Використання програмно-цільового методу планування та фінансування, особливістю якого являється використання його як методологічної основи та наукового апарату для вирішення найбільш складних проблем, є завдання

оборонного характеру [2-5], а головним чином – завдання створення величезних військово-стратегічних систем.

Метою статті є поглиблення теоретичних та науково методичних положень щодо удосконалення фінансового забезпечення відомчих ВНЗ та виявлення резервів фінансування за допомогою яких частково компенсувати недофінансування на підготовку військових фахівців.

Основні етапи ПЦМ фінансування, як організаційно-економічного механізму програми підготовки спеціаліста у ВНЗ уявляється у вигляді, наданому на рисунку.

Планування. Ціллю ПЦМ для ВВНЗ є, як мінімум, не зниження досягнутого рівня підготовки військового спеціаліста – офіцера Збройних Сил України.

Програмування – це взаємопов'язана, взаємодоповнююча сукупність програм, визначаючих етапи та основні показники кожного етапу, які направлені на досягнення головної мети.

У якості основи програмування повинна бути використана Програма реформування військової освіти на період до 2017 року [1]. Саме вона визначає основні пріоритети. З врахуванням видової специфіки ВНЗ розробляє відповідні програми за напрямками підготовки, які враховують фактичний обсяг фінансування, кількість підготовлених фахівців (державне замовлення на підготовку офіцерських кадрів), передбачуваний дефіцит фінансування загального фонду та обсяг надходження до спеціального фонду від платних послуг, організаційно-методичні, учбово-методичні та адміністративні заходи, розробляють критерії якості та вимоги до кінцевого продукту – військового спеціаліста.

При цьому програми підготовки військового спеціаліста з врахуванням фінансово-господарських умов підлягають щорічній корекції.

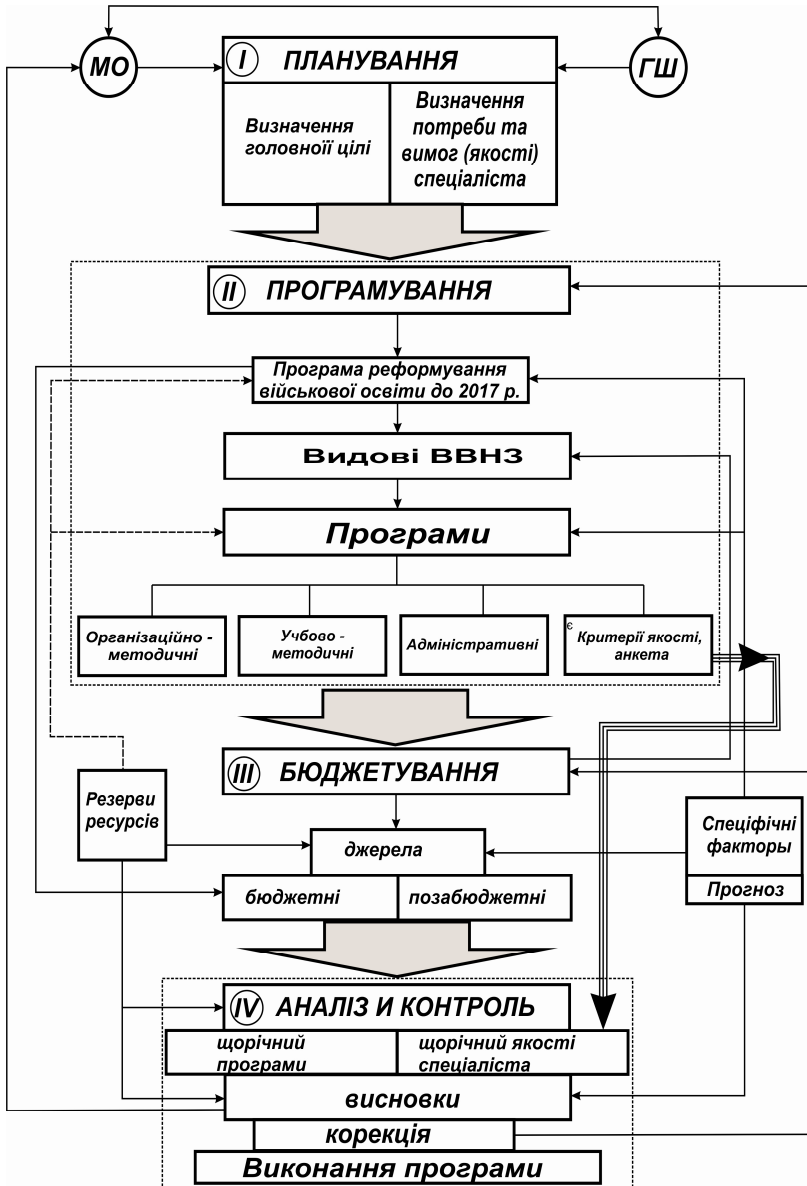
Бюджетування передбачає визначення фінансових потоків, визначених програмами. Цими джерелами являються:

- фінансування з Державного бюджету;
- позабюджетні надходження, до яких відносяться: цивільні спеціалісти, офіцери запасу, підготовка іноземних фахівців та інші.

При цьому, беручи за основу бюджетне фінансування, слід враховувати ряд специфічних факторів, які будуть діяти у аналізований період.

До них відносяться:

- демографічний, пов'язаний зі зниженням кількості випускників шкіл, а як наслідок і абітурієнтів;
- надлишкова кількість місць у ВНЗ по відношенню до кількості випускників шкіл;

Етапи ПЦМ фінансування з підготовки військових фахівців

- зниження привабливості служби у Збройних Силах України, пов'язане з їх скороченням;

- можливе закриття кафедр підготовки офіцерів запасу у зв'язку з призупиненням призиву та переходом на контрактну форму комплектування Збройних Сил України;

- невизначеність обсягів фінансування за послуги на підготовку іноземних фахівців.

Перші два фактора суттєво загострюють конкуренцію між ВНЗ взагалі. Це, у свою чергу, може призвести до зниження кількості студентів, які навчаються за плату, що природно призведе до зниження надходжень до спеціального фонду. Третій з перерахованих факторів пов'язаний з фактичною заповнюваністю бюджетних місць на держзамовлення офіцерів. І, за умовою укрупненого планування бюджетного фінансування на підставі річних витрат на одного курсанта також може призвести до скорочення бюджетних асигнувань. Основними з'являються ще і специфічні вимоги до абітурієнтів за статевою ознакою (чоловіки) та здоров'ю (професіональна придатність). Усі вищевказані фактори впливають на обсяги фінансування ВНЗ, але усі вони ведуть до зниження фінансових потоків.

У зв'язку з цим нагальною потребою є пошук резервів ресурсів, у тому числі і фінансових, для підтримання досягнутого рівня підготовки, а саме:

1. На рівні ВНЗ:

- розширення номенклатури платних послуг (аспірантура, розширення платних послуг та інші) та переліку спеціальностей підготовки;

- раціональна побудова учбових планів та програм з пріоритетом «навчати тільки тому, що необхідно для професійної діяльності»;

- скорочення блоку гуманітарних дисциплін, за виключенням іноземної мови, з 24% учбового часу до 10-12%;

- використання сучасних методів навчання;

- укрупнення учбових потоків шляхом поєднання учбових груп різних спеціальностей в єдиний потік по гуманітарним та фундаментальним (вища математика, фізика, хімія) дисциплінам; використання технічних засобів навчання таких як: інтерактивні учбово-методичні матеріали, тренажери, електронні бібліотеки, конспекти та інші.

2. У цілому у системі ВНЗ:

- концентрація усієї підготовки тільки у видових ВНЗ, що передбачає ліквідацію інститутів та факультетів при ВНЗ системи

Міністерства освіти і науки України з передачею підготовки відповідних спеціалістів до видових ВНЗ;

- уніфікація підготовки на основі скорочення номенклатури спеціальностей та спеціалізації, враховуючи порівняно малу чисельність та подальше скорочення Збройних Сил;

- скорочення терміну навчання до 4 років на підставі раціонально складених учбових планів та з урахуванням пріоритету «навчати тільки тому, що необхідно для професійної діяльності»;

- припинення широкомасштабної підготовки магістрів з впровадженням цільової магістратури для спеціалістів, які займатимуть науково-педагогічні, наукові посади та вступаючи до ад'юнктури;

- аналіз доцільності військових посад у ВНЗ, максимальне їх скорочення з переводом на цивільні;

- аналіз доцільності існування та напрямків роботи видових наукових центрів у складі видових ВНЗ з послідуючою їх ліквідацією з врахуванням переходу Збройних Сил на безвидову структуру з 2014 року та реставрацією науково-дослідних лабораторій факультетів (кафедр).

Наведені заходи при їх здійсненні у цілому, можуть забезпечити відповідність виділених бюджетних коштів на військову освіту, яка завдяки здійсненим заходам, скоротиться. Однак, тут доречно підкреслити, що з урахуванням скорочення чисельності особового складу системи військової освіти на 48%, що складає 8446 осіб у цілому, зниження навантаження на бюджет потребує глибокого та всебічного аналізу, оскільки переважна більшість звільнених буде переведена на пенсійне забезпечення. Підкреслимо, що одним із шляхів подолання ситуації, яка призводить до перенесення навантаження з однієї бюджетної сфери на іншу, є пріоритет скорочення в першу чергу працівників, які вже знаходяться на пенсійному забезпеченні.

Аналіз і контроль включає заходи по:

- щорічному аналізу стану та контролю показників виконання програми у цілому (обсяг фінансування, кількість скорочених працівників, заходи та інше) з послідуючим корегуванням, яке забезпечує досягнення поставлених цілей з врахуванням фактично сформованих умов;

- щорічний контроль якості кінцевого продукту – рівня підготовки військового спеціаліста – офіцера Збройних Сил України:

- а) за підсумками випускних показників;

- б) за підсумками першого року служби шляхом обов'язкового 100 % збору відгуків з місць служби, причому не у довільній формі, а за розробленою анкетною, орієнтовану на критичну оцінку спеціаліста, і

в першу чергу – знання, вміння, практичні навички, яких на сьогодні не вистачає для виконання службових обов'язків та завдань за призначенням.

При цьому, перший з перерахованих блоків модуля аналізу і контролю, доцільно здійснювати на рівні Міністерства оборони України, а другий – на основі розроблених у модулі «Програмування» критеріїв якості підготовки, у тому числі і анкети якості спеціаліста за підсумками першого року служби. Результати аналізу і контролю використовуються не тільки для перевірки відповідності, але і для корекції програми у цілому та її складових, спрямованих на усунення виявлених недоліків, подолання нових проблем і врахування специфічних факторів, з'ясованих (або не врахованих) у ході виконання програми.

Як видно із рисунку, ПЦМ фінансування ВНЗ при підготовці спеціаліста представляє собою складну систему, яка характеризується ієрархічністю і наявністю прямих і зворотних зв'язків. При цьому ключовими є І та ІІІ модулі, оскільки І-й визначає в принципі розробку програми на основі цілепокладання і формулювання проблеми, а ІІІ-й – забезпечує її здійснення як на окремих етапах, так і у цілому. Тому очевидно, що без всебічного забезпечення ІІІ-го модуля програма буде залишатися просто декларацією.

Застосування програмно-цільового методу (ПЦМ) фінансування як організаційно-економічного механізму викликано тим, що теперішній стан військової освіти, темпи та глибина перетворень не повною мірою задовольняють потребам держави. У роботі розглянуті елементи ПЦМ фінансування, шляхи та методи підвищення ефективності використання фінансового ресурсу державних коштів, виявлені резерви в умовах недофінансування потреб на підготовку військових фахівців.

1. Програма реформування військової освіти на період до 2017 року, затверджена Міністром оборони України та погоджена Міністром освіти і науки України 27.03.2013 р.

2. Квитка Е.В., Кучкарьов З.А. БОР – Бюджетування, орієнтоване на результат. Огляд системи організаційного управління // Системне управління. Проблеми та рішення: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.supir.ru/j3s1.html>

3. Райзберг Б.А., Лобко А.Г. Програмно-цільове планування і управління: посібник. – М.: ИНФРА М., 2002. – 428 с.

4. Вікулов С.Ф. Питання еволюції методології програмно-цільового планування розвитку складних систем // Вісник Військового фінансово-економічного університета. – 2006. – № 1(5). – С. 31-34.

5. Чугунов І.Я. Теоретико-методологічні засади удосконалення програмно-цільового методу планування витраток бюджету [Текст] / І.Я. Чугунов // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 37.

Отримано 24.10.2013